

واحد بهشهر

پایان نامه برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد «M.A»

رشته الهیات و معارف اسلامی (فقه و مبانی حقوق)

عنوان :

بررسی جرم هتک حریم خصوصی

استاد راهنما

دکتر محمد حسین شعبانی

استاد مشاور

حسین خورشیدی

دانشجو

سیده حمیده هاشمی

۱۳۹۲

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

فهرست مطالب

عنوان صفحه

فصل اول: کلیات پژوهش

1	مقدمه
2	بیان مسئله
4	اهمیت و ضرورت پژوهش
5	فرضیه ها و سئوالات پژوهش
6	پیشینه پژوهش

فصل دوم: مبانی جرم هتک حریم خصوصی

مبحث اول: تبیین مفاهیم

9	گفتار اول: واژه شناسی حریم
14	گفتار دوم: واژه شناسی هتک
19	گفتار سوم: واژه شناسی جرم
23	مبحث دوم: مخالفان و موافقان حریم خصوصی
29	مبحث سوم: اهمیت حریم خصوصی
34	مبحث چهارم: انواع حریم خصوصی
47	مبحث پنجم: تازی خچه توجه به حق حریم خصوصی

فصل سوم: ماهیت فقهی و حقوقی حریم خصوصی

53	مبحث اول: ماهیت فقهی
53	گفتار اول: حریم خصوصی در منابع اسلامی
56	حریم خصوصی در آیات و روایات
77	گفتار دوم: نظر مراجع تقلید و اندیشمندان درباره حریم خصوصی
83	مبحث دوم: ماهیت حقوقی

۸۳	گفتار اول: حریم خصوصی در قانون اساسی
۸۶	گفتار دوم: حریم خصوصی در قانون مدنی
۸۷	گفتار سوم: حریم خصوصی در قانون مجازات اسلامی
۸۹	گفتار چهارم: حریم خصوصی در آیین دادرسی کیفری
۹۱	گفتار پنجم: حریم خصوصی در قانون مجازات الکترونیکی (محیط سایبر)
	فصل چهارم: جرم هتک حریم خصوصی در اسناد بین المللی و ایران و سایر
	مبحث اول: جرم هتک حریم خصوصی در اسناد بین المللی
۱۰۶	گفتار اول: حریم خصوصی در مقررات بی‌ن المللی
۱۱۱	گفتار دوم: حریم خصوصی در ایالات متحده آمریکا
۱۱۳	گفتار سوم: حریم خصوصی در جمهوری هند
۱۱۵	گفتار چهارم: حریم خصوصی در اردن
۱۱۱	گفتار پنجم: حریم خصوصی در جمهوری ترکیه
۱۱۷	حریم خصوصی از دیدگاه قوانین جمهوری اسلامی افغانستان
	فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۲۵	نتیجه گیری
۱۲۸	پیشنهادات
۱۳۴	منابع و مآخذ

حریم خصوصی به عنوان یکی از حقوق بنیادین بشری از جمله مهمترین حقوق فردی در دوران مدرن به شمار می رود که هم از نگاه شرع مقدس اسلام و هم از دید قوانین کشورها و اسناد بین المللی، محترم و مصون از تعرض می باشد بدون تردید تجاوز به حریم خصوصی یک فرد به شرافت، حیثیت و استقلال فردی انسان لطمه وارد می کند. بنابراین این باید از افراد در برابر نقض حریم خصوصی حمایت کرد.

پژوهش حاضر که به هدف بررسی جرم هتک حریم خصوصی می پردازد در این پژوهش از روش تحقیق توصیفی از نوع کتابخانه ای استفاده شد.

در فصل اول به کلیات پژوهش که شامل: مقدمه، بیان مسئله، اهمیت پژوهش، فرضیه ها و سئوالات پژوهش اشاره شده و در فصل دوم به مبانی جرم هتک حریم خصوصی که شامل تبیین مفاهیم جرم، هتک، حریم خصوصی و به اهمیت و تاریخیچه توجه به حق حریم خصوصی مطالبی گنجانده شده.

در فصل سوم درباره ماهیت فقهی و حقوقی حریم خصوصی مطالبی ذکر شده است.

در فصل چهارم مطالبی درباره جرم هتک حریم خصوصی در اسناد بین المللی و سایر کشورها اشاره شده و سرانجام در فصل پنجم به نتیجه گیری از مباحث پرداخته شده و پیشنهاداتی در ارتباط با موضوع پژوهش ارائه شده است. با توجه به یافته های تحقیق به این نتیجه می رسیم که حفظ حریم خصوصی از جدی ترین نیازهای بشری است در آیات قرآنی و نیز احادیث معصومین (ع) و هم چنین در سخنان پیشوایان دینی توصیه های فراوانی است از دیدگاه مجامع بین المللی نیز مصونیت مسکن اشخاص یکی از حقوق اولیه بشر شناخته شده است و در کنوانسیون های بین المللی به این موضوع پرداخته و کشورهای عضو را ملزم به رعایت حقوق اولیه اشخاص کرده اند.

واژه های کلیدی^۲: حریم، جرم^۳، هتک^۴، حریم خصوصی^۵

¹ Abstract

² Kay words

³ ، Crime

⁴ Violating

1-1) مقدمه

حریم خصوصی مفهومی است زاده نوگرایی و تجدید نظر در روابط انسانی از یک طرف و مقاومت در برابر رفتارهای افراطی و قدرت مدارانه حکومتها از طرف دیگر حریم خصوصی از یک دیدگاه برابر با تجدید و کاهش نفوذ حکومت در زندگی و روابط میان مردم و از دیدگاه دیگر مساوی آرمانهای بشر دوستانه و بطور خلاصه حقوق بشر می باشد .

حریم خصوصی افراد از قلمرو حاکمیت حاکمان بیرون است و حق تعرض به این حریم برای کسی وجود ندارد. نقل شده است که شبی امیرالمؤمنین علی(ع) در حال عبور از کوچه های مدینه از منزل زینب دختر ابوسفیان آوازی شتی. این آواز اشعاری بود که علی به مولا و حکومت مولا سروده شده بود و آن را با دف می خواندند امیرالمؤمنین ایستاد تا تمام این ابیات را شنید و سپس بدون هیچ تعرضی به آنان ، آن محل را ترک کرد(قربانی ۱۳۶۷ ، ص ۱۹۰). آن حضرت همچنین در حال جنگ به حفظ حریم خصوصی افراد توجه داشت و به سربازان خود می فرمود: هیچ پرده ای را ندرید و به هیچ خانه ای داخل نشوید. «لاتهتکن سترأ و لاتدخلن دارأ» (طباطبای مومنی، 1388، صص ۸۹-۹۰).

اسلام که زیر بنای هر نوع تربیت و سازندگی را انسان می داند به کرامت و حرمت آدمیان اهمیت فراوان داده و حریم خصوصی افراد را با وسواس و باریک بینی فراوان پاس داشته است. در آیات قرآنی و نیز احادیث معصومین(ع) و هم چنین در سخنان پی شوایان دینی توصیه های فراوانی است که آدمیان را از ورود به حریم خصوصی افراد اکیداً باز داشته است. البته اصطلاح حریم خصوصی نه در آیات قرآن و نه در روایات اسلامی استعمال نشده است و موضع اسلام در مواجهه با مقوله حریم خصوصی موضع به اصطلاح تحویل گرایانه است. یعنی حریم خصوصی در قالب احاله به حقوق و آزادی های دیگر نظیر حق مالکیت، منع تجسس، اصل براءت، منع سوء ظن و اشاعه فحشا و سب و هجو و قذف و نمی‌مه و خیانت در امانت حمایت شده است .

در ممنوعیت تجسس در امور دیگران قرآن کریم در آیه ۱۲ سوره مبارکه الحجرات می فرماید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَ لَاتَجَسَّسُوا وَ لَآ... یعنی ای اهل ایمان از

بسیار پندارها (و گمان بد) در حق یکدیگر اجتناب کنید که برخی ظن و پندارها (باطل و بی‌حقیقت و) معصیت است، و نیز هرگز (از حال درونی هم) تجسس مکنید (و جاسوس بر احوال خلق مگمارید) و ... همچنین از پیامبر اکرم نقل شده است که: ای‌اکم و ظن فإن الظن اکذب الحدیث، و لاتجسسوا و لاتباغضوا و کونوا إخواناً (ابوبصر، ۲۰۰۱، صص ۲۰ و ۳).

در نظام حقوقی ایران نیز حریم خصوصی به صورت مشخص و هعنون حمایت نشده است همانند موضع نظام حقوقی اسلام، موضع حقوق موضوعه ایران نسبت به حریم خصوصی یک موضع تحویل‌گرایانه است. در ایران حقوق و آزادی‌هایی که تحت عنوان حریم خصوصی قابل حمایت هستند غالباً به طور ضمنی و در بطن قواعد قواعد مختلف مورد حمایت قرار گرفته‌اند. در قانون اساسی ایران متن خاصی که از حریم خصوصی تحت این عنوان حمایت کرده باشد وجود ندارد. اما در برخی از این اصول قانون اساسی، حمایت از حریم خصوصی مورد توجه قرار گرفته است.

اصل ۲۲ قانون اساسی که حیثیت و جان و مال و حقوق و مسکن و شغل اشخاص را مصون از تعرض دانسته است و اصل ۲۳ نیز هر گونه تفتیش عقاید را ممنوع اعلام نموده و در اصل ۲۵ قانون اساسی نیز بازرسی و نرساندن نامه و ضبط و فاش نمودن مکالمات و افشای محتوای آن از هر گونه تجسس ممنوع دانسته مگر به حکم قانون، همچنین علاوه بر قانون اساسی در قانون مجازات اسلامی، قانون آیین دادرسی کیفری، آیین دادرسی مدنی، قوانین مربوط به ارتباطات پستی، تلفنی، اینترنتی و قانون مطبوعات در زمره قوانین و مقرراتی هستند که گاه به طور ضمنی و گاه صریحاً از برخی از مصادیق حریم خصوصی حمایت کرده‌اند (انصاری، ۱۳۹۱، ص ۶).

۱-۲) بیان مسئله

انسان ها بنا بر فطرت خود، قلمروهای بی را محدوده خصوصی خویش می دانند و در آن پناه می گیرند. در این پناه گاه امن خصوصی است که زندگی و حیات برای آنان میسر می شود و (انسانیت) معنا و مفهوم می یابد: شخصیت و آبرو، ناموس، خانه و محل کار و اموال از آن جمله اند. ورود خود سرانه و بی ضابطه به این قلعه مقدس در حکم کشتن افراد و فرو ریختن دیوار انسانیت آنان است.

توجه به حریم خصوصی به عنوان یکی از اساسی ترین مصادیق حقوق بشر، از توجه به شأن و منزلت انسانی و ارزشهای مبتنی بر انواع آزادی ها نشأت گرفته و امروزه به یکی از کانونی ترین مباحث در جامعه اطلاعاتی و یکی از مهم ترین مسائل حقوق بشر در عصر جدید تبدیل شده است. اگر تا به حال این نگرانی منحصر به کشورهای ثروتمند و توسعه یافته بود، با ورود کشورهای در حال توسعه و محروم به دنیای دیجیتال، با یک مشکل جهان شمول روبه رو خواهیم بود؛ زی را پژوهش های دانشگاهی انجام شده نشان می دهند که «حریم خصوصی ماهی تا موضوعی فرا فرهنگی است. آنچه بین فرهنگ ها متفاوت است، شکل خاص نگرانی از بابت حریم خصوصی است» (سامراجی و ا.، ۱۳۸۰، ص ۱۷).

هر چند قانون تعریفی از حریم خصوصی به دست نمی دهد ولی در اسناد بین المللی مربوط به اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاقین و همچنین قانون اساسی و قانون مجازات اسلامی و قانون آیین دادرسی کیفری کشورمان مجموعاً بدون ارائه تعریفی از آن ضمن ممنوعیت تعرض به این حریم ضمانت اجرایی از جمله ضمانت اجرای کیفری برای مداخله کنندگان به حریم خصوصی پیش بینی کرده است. لذا آنچه مبنای تمییز و تشخیص حریم خصوصی از اماکن عمومی یا اماکن غیرخصوصی یا حریم غیرخصوصی استنباط می شود، این است که افراد در داخل خانه، حیاط خانه، آپارتمان ها، ویلاها و حتی چادرهایی که در آن اقامت می گیرند و اتومبیل حریم شخصی تلقی می شود. ضمناً با استفاده از عمومات این روابط مکاتبات و مکالمات اشخاص که مربوط به روابط خصوصی حرفه ای زندگی اشخاص است نیز مورد حمایت قرار داشته و تعرض به آنها جرم است. در قوانین عادی در راستای حمایت از این شرایط و خلوت زندگی اشخاص مقرراتی وضع شده است که بر اساس آن روابط، تعرض و ورود به این خلوت و حریم جز با اجازه قانون و در موارد قانونی و جز با حکم قانون میسر و مقدور نیست.

۳-۱) اهمیت و ضرورت پژوهش

حریم خصوصی به عنوان یک مفهوم حقوقی معرف اوضاع و احوال و شرایط مکان و جایگاهی است که عرفاً خلوت اشخاص و محل زندگی، استراحت، روابط عاطفی، خانوادگی و دوستانه اشخاصی است که اطلاع از جریان امور در آن یا ورود به آن برای همگان آزاد نیست و در واقع جز با اجازه صاحب حریم امکان ورود در آن ممکن نیست (نجفی توانا، ۱۳۹۱، ص ۴۵).

حمایت از حریم خصوصی به راستی حمایت از اهداف مهم انسان است. برخی نیز بر این باورند که حریم خصوصی متضمن پناهگاه امن و محفوظی است و مردم در این مأمّن می‌توانند از بازرسی دقیق و نکوهش بار درباره خود در امان باشند گسترده ایمن و مأمّن همان حوزه خصوصی شخص است و او آنجا شرایط زندگی و رفتار خود را شخصاً اداره می‌کند. به سخن دیگر، شخص می‌تواند اطلاعات خصوصی و روش حضور خود در اجتماع را هدایت کند و زیر چتر حمایت قانون به مقابله با نقص حریم خود برخیزد.

کاوش در موضوعات دیرپای فقهی که از گذر قرن‌ها زندگی اجتماعی به امروز رسیده، از ضروریات فقه پویا به حساب می‌آید؛ چه بدون چنین بازبینی‌ای، تفقه از حرکت باز می‌ایستد و زمان از آن می‌گذرد. راز نهادن اجتهاد در اسلام نیز جلوگیری از پس ماندگی احکام شریعت از زمان است. اکنون ظهور هزاران مسئله و موضوع جدید در باب اعمال مکلفان پاسخ‌های درخور را می‌طلبد. تغییر زمان، موضوعات بسیاری از احکام را دست‌خوش تحوّل کرده است.

بر این اساس، به حریم خصوصی از زوایای مختلف می‌توان نگریست، اما آنچه بیش از همه اهمیت و ضرورت دارد، مبنی و ماهیت حریم خصوصی است؛ زیرا با به دست آوردن مبنی و شناخت ماهیت حریم خصوصی، به آسانی می‌توان درباره مسائل مستحدثه آن تصمیم گرفت. پس لازم است بحث حریم خصوصی و مجازات‌های هتک آن دقیقاً مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

4-1) فرضیه‌ها و سؤالات پژوهش

۴-۱-۱) سؤالات

۱- مفهوم حریم خصوصی و تقسیمات آن چیست؟

۲- در قوانین و مقررات کشور هتک حریم خصوصی چگونه بیان شده است؟

۳- حریم خصوصی در اسناد بین المللی و در قوانین موضوعه جمهوری اسلامی ایران چگونه مطرح شده است؟

۴- آیات مجازات هتک حریم خصوصی در قرآن و در روایات و احادیث بیان شده است؟

۵- نظر مراجع در مورد جرم هتک حریم خصوصی چیست؟

۴-۱-۲) فرضیه ها

۱- به نظر می رسد در نظام حقوقی ایران جلوگیری از هتک حریم خصوصی مورد حمایت قرار گرفته است.

۲- به نظر می رسد جرم هتک حریم خصوصی با حریم عمومی متفاوت است.

۱-۵) اهداف پژوهش

۱-۵-۱) هدف کلی:

بررسی جرم هتک حریم خصوصی

۱-۵-۲) اهداف جزئی:

۱- بررسی و شناخت مفهوم حریم خصوصی و تقسیمات آن.

۲- بررسی حریم خصوصی در اسناد بین المللی و در قوانین موضوعه جمهوری اسلامی ایران.

۳- بررسی جرم هتک حریم خصوصی در قرآن کریم و در روایات و احادیث.

۴- شناخت نظر مراجع در مورد جرم هتک حریم خصوصی

۵- بررسی و شناخت جرم حریم خصوصی در اینترنت

1-6) پیشینه پژوهش

قبل از اینکه پیشینه پژوهش مورد بررسی قرار گیرد نکته قابل توجه این است که در مورد حریم خصوصی با این که عبارتی می باشد که در مباحث های مختلف موارد استعمال زیادی دارد هنوز تعریف مشخص و معین از آن ارائه نشده اکنون با وجود پیشرفت تکنولوژی جدید ظهور هزاران مسئله و موضوع جدید در باب اعمال مکلفان پاسخ های درخور را می طلبد. تغییر زمان، موضوعات بسیاری از احکام را دست خوش تحوّل کرده است.

بر این اساس، به حریم خصوصی از زوایای مختلف می توان نگریست، اما آنچه بیش از همه اهمیت و ضرورت دارد، مبني و ماهیت حریم خصوصی است؛ زیرا با به دست آوردن مبني و شناخت ماهیت حریم خصوصی، به آسانی می توان درباره مسائل مستحدثه آن تصمیم گرفت. پس لازم است بحث حریم خصوصی و مجازات های هتک آن دقیقاً مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

پژوهشی تحت عنوان **بررسی موازین حقوقی حاکم بر حریم خصوصی و حمایت از آن در حقوق ایران**، توسط سید مجتبی واعظی، سید علی علی پور، که در سال ۱۳۸۴ انجام پذیرفته، عنوان می کند که: حریم خصوصی، از موضوعات بنیادین حقوق بشری و یکی از مفاهیم نظام های حقوقی توسعه یافته است که ارتباط بسیار نزدیکی با کرامت انسان ها دارد، بنابراین پشتیبانی و حمایت از شخصیت افراد و حقوق شهروندان، نیازمند حمایت از حریم خصوصی است.

در تحقیقی تحت عنوان: **حق حریم خصوصی با تکیه بر رویه کمیته حقوق بشر**، توسط علم خانی، فرزانه در سال ۱۳۸۶ در پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه مفید قم، عنوان می کند که: امنیت لازمه حیات موجود انسانی است با شناخت صحیح از این مورد به نحوه شایسته حمایت از امنیت او در مقابل هرگونه تعرض ضرورتی به نظر می رسد انسان همواره از بدو خلقت، به برکت دو استعداد لازم و ملزوم تنهای و معاشرت جوی کنش های مختلفی را هم در خلوت و هم در جامعه ای که در آن زندگی می کند پدیدار می سازد.

در تحقیقی تحت عنوان: **بررسی فقهی و حقوقی حریم خصوصی**، توسط معمار بهابادی، رضیه در سال ۱۳۸۶ در پایان نامه کارشناسی ارشد در دانشگاه فردوسی مشهد، عنوان می کند که: مساله حریم خصوصی یک پدیده حقوقی جدید در مغرب زمین است ولی با واریسی شریعت و فقه پی می بریم، که ابعاد آن در اسلام نیز مورد توجه قرار گرفته است.

پژوهشی تحت عنوان: **حریم خصوصی در مناسبات و روابط اعضای خانواده**، توسط سید ابوالقاسم نقی بی در سال ۱۳۸۹ انجام گرفته، عنوان می کند که: محدودهای از عقاید، احساسات، رفتارها و ویژگی های هر عضو خانواده که برای دیگر اعضا آشکار نباشد یا علی رغم آشکار بودن، از افشای آن

راضی نباشد و در مقابل ورود و نظارت دی‌گراعضا واکنش نشان دهد، حریم خصوصی تلقی می‌گردد؛ مانند حریم خلوت، حریم اطلاعات، حریم جنسی، حریم ارتباطات و حریم شخصیت. پژوهشی تحت عنوان: **هتک حرمت مسکن در نظام کیفری ایران و فقه توسط آقایان الهام و گلدوزیان در دانشگاه تهران انجام شد به این نتیجه رسیدند که:**

جرم هتک حرمت مسکن غیر، از جرائم علی‌ه شخصیت معنوی افراد بشمار می‌رود و رابطه مستقیم با آرامش روحی و آسایش جسمی ساکنان خانه دارد. در طول تاریخ همواره مسکن افراد مورد توجه و حمایت ادیان و جوامع بشری بوده و در جهت حفظ حرمت آن تلاشهای زیادی شده است.

پژوهشی تحت عنوان: **حمایت از حریم خصوصی در فضای مجازی و چالش های فراروی آن در حقوق ایران** توسط خانم صدیقه جوان و آقای مصطفی خرمی در دانشگاه تربیت معلم تهران انجام پذیرفت به نتایج زیر دست پیدا کردند.

حریم خصوصی به عنوان یکی از حقوق بنیادین بشری، از جمله مهمترین حقوق فردی در دوران مدرن به شمار می‌رود که هم از نگاه شرع مقدس اسلام وهم از دید قوانین کشورها واسناد بین المللی، محترم ومصون از تعرض می باشد. حق انسان بر خلوت و تنهایی و تنهایی و داشتن حریم خصوصی و به دور از نظارت و مداخله های غیر قانونی و خود سرانه دیگران، یکی از حقوق اولیه و بنیادین او به شمار می رود به طوری که برای برخورد اری از چنین حقی نیاز به هیچ دلیل و توجیهی نیست.

۲-۱) مبحث اول: تبیین مفاهیم

۲-۱-۱) گفتار اول واژه سناسی حریم خصوصی

با آنکه واژه حریم خصوصی در زبان محاوره و نیز در مباحث فلسفی و سیاسی و حقوقی مکرر استعمال می شود ولی هنوز تعریف یا تحلیلی واحدی از این اصطلاح ارائه نشده است. حریم خصوصی به عنوان یکی از مفاهیم حقوقی معرف اوضاع و احوال و شرایط مکان و جایگاهی است که عرفاً خلوت اشخاص و محل زندگی، استراحت، روابط عاطفی، خانوادگی و دوستانه اشخاصی است که اطلاع از جریانات امور در آن یا ورود به آن برای همگان آزاد نیست و در واقع جز با اجازه صاحب حریم امکان ورود در آن ممکن نیست (نجفی توانا، ۱۳۹۱، ص ۱۲۳)

۲-۱-۲) حریم عمومی:

حریم عمومی، حوزه‌ای است که در آن امری مخفی و غیرقابل دسترس صاحبان آن نیست و تدبیر و سامان و تصمیم‌گیری در مورد آن نیز حق همه شهروندان است. حوزه عمومی منطقه اقتدار دولت است، این حوزه ملک مشاع همه شهروندان است (کدیور، ۱۳۸۷، ص ۵۳).

بی شک وجود انسان دارای دو بُعد است بُعد فردی و بُعد اجتماعی به همین دلیل دارای دو نوع زندگی شامل زندگی خصوصی و عمومی می باشد که هر کدام آداب و مقررات مخصوص به خود را دارد، انسان ناچار است در محیط اجتماعی مقرراتی را رعایت کند که در تمام شبانه روز برایش خسته کننده خواهد بود (مکارم شیرازی، ۱۳۷۲، ص ۴۲۶).

این حریم به حوزه عموم مربوط است و با قرارداد اجتماعی به وجود می آید. این حریم با گذر از حریم خصوصی پدیدار می شود و به نحوی عمومی شده است. بخش‌هایی از حریم خصوصی به مثابه قرارداد اجتماعی است. پدیدایش حوزه عمومی موجب تفکیک این حوزه از حوزه خصوصی شده است (هابرماس، ۱۳۸۴، ص ۲۹).

۲-۱-۳) رابطه بین حریم عمومی، حریم خصوصی و حقوق خصوصی :

بی شک وجود انسان دارای دو بُعد است بُعد فردی و بُعد اجتماعی به همین دلیل دارای دو نوع زندگی شامل زندگی خصوصی و عمومی می باشد که هر کدام آداب و مقررات مخصوص به خود را دارد، انسان ناچار است در محیط اجتماعی مقرراتی را رعایت کند که در تمام شبانه روز برایش خسته کننده خواهد بود او می خواهد مدتی از شبانه روز را آزاد باشد به دور از قید و بندها به استراحت پردازد به همین دلیل به خانه خصوصی خود پناه می برد و زندگی خویش را موقت از جامعه جدا می کند حال باید در این محیط آزاد امنیت کافی باید وجود داشته باشد اگر بنا باشد هر کس سرزده وارد این محیط گردد و به حریم امن آن تجاوز کند دیگر آزادی و استراحت و آرامش وجود نخواهد داشت (مکارم شیرازی، ۱۳۷۲، ص ۴۲۶).

۲-۱-۴) انتظار معقول اشخاص در باره حریم خصوصی

در اماکن عمومی محدود است. اشخاصی که در اماکن عمومی به سر می برند باید قبول کنند که تابع و تسلیم حوادث و اتفاقات عادی و طبیعی در زندگی اجتماعی و روز مره هستند. لذا اخذ تصاویر در مکان عمومی عادتاً نباید نقض حریم خصوصی افراد به شمار آید.

آنکه به حریم خصوصی پای می نهد می تواند از حقوق خصوصی خود سخن بگوید. دفاع کند آنرا طلب کند اما در این حوزه نمی تواند همچنان با حوزه حریم خصوصی به سر ببرد از این رو باید می ان حریم و حقوق خصوصی فرق نهاد حقوق خصوصی هم به حریم خصوصی مربوط است و هم به حریم عمومی حقوق خصوصی یعنی مجموعه قواعد حاکم بر روابط افراد دانش پژوه، ۱۳۸۳، ص ۲۸۳).

حقوق خصوصی با حقوق طبیعی در هم تنیده و برخی اندشمندان مسلمان حقوق طبیعی را همان حقوق فطری در مقابل حقوق وضعی دانسته اند و حقوق فطری یعنی آن بخش از حقوق انسان که به سبب انسان بودن آنها را دارا است و این حق را خالق در آغاز تولد برای او قرار داده نظیر حق حیات، حق آزادی.

از اینرو هر انسانی به دلیل انسان بودن از حق زندگی، حق آزادی، حق دین ورزی، حق مسکن، حق تشکیل خانواده، حق انتخاب شغل، حق مصونیت بر خوردار است. (جوادی آملی، ۱۳۸۴، ص ۲۴۰).

اگر مرز حریم خصوصی و عمومی و مرز حریم خصوصی و حقوق خصوصی باز شناسی نشود و حریم خصوصی از آنچه هست کوچکتر شود یا حریم عمومی از آنچه هست بزرگتر شود بالعکس حریم خصوصی از آنچه باید باشد کوچکتر شود و توازن و تعادل به هم بخورد این نقض و پس و پیش شدن حدود و ثغور آسیب های جدی اجتماعی و نا امنی های روانی گوناگونی در پی خواهد داشت مثلا کوچکتر شدن حریم خصوصی از آنچه باید باشد چه بسا منجر به خود کم بینی شود و خود کم بینی باعث ظهور عقده حقارت و سر انجام احساس بی مقداری و زبونی گردد یعنی شکل گیری نوعی تصویری تفری طی از خود و بالعکس بزرگتر شدن حریم خصوصی از آنچه باید باشد باعث بوجود آمدن خود برتر بینی در افراد و شکل گیری نوعی تصویری افراطی از خود می شود و در هر دو صورت تصویری فرد را به خود غیر واقعی، اغراق آمیز، و مضحک (خود افراطی) و وحشتناک و غیر قابل تحمل (خود تفری طی) سوق می دهد از این رو آیینی نه ذهنی ما همواره بر نظارت و کنترل و مقیاس و معیار خارجی نیازمند است که هر گاه دچار اختلال شود و به یکباره سلامت و سر نوشت و نشاط ما به دست و پنجه قهار آن اسیر نگردد و تصور نادرست ما از توانایی ها و احساسات ما حاکم بر اعمال و رفتار ما نسبت به خود و دیگران نشود (صاحب الزمانی، ۱۳۷۸، ص ۸۵).

نکته ایی که باید در اینجا به آن توجه نمود این است که زندگی خصوصی خوب است اما از خوبی مطلق برخوردار نیست باید خوبی آنرا با خوبی های دیگرمقایسه کرد رفتار های ما بر این دلالت دارند که ارزش های دیگری بر ارزش های زندگی خصوصی تقدم دارند البته به این معنای احترام نگذاشتن به زندگی خصوصی نیست بلکه به این معناست که موقعیت زندگی خصوصی را باید در کنار سایر ارزش ها به درستی تشخیص دهیم (اسلامی . ۱۳۸۶، ص ۳۲۶). در نتیجه تا حوزه حریم خصوصی و عمومی و معیار های هر کدام به نحو دقیق شفاف تبیین نگردد تشخیص مصادیق مشکل است در نتیجه اجرای اصول با ابهام و اشکال مواجهه می گردد.

۲-۱-۵) امنیت فردی:

منظور از امنیت فردی یا امنیت شخصی این است که فرد از هرگونه تعرض و تجاوز مانند قتل، جرح، ضرب، توقیف، حبس، تبعید، شکنجه و سایر مجازات های غیرقانونی و خودسرانه یا اعمالی که منافی شئون و حیثیت انسانی اوست مانند اسارت، تملک، بهره کشی، بردگی، فحشا و غیره مصون و در امان باشد (طباطبایی مؤتمنی ۱۳۸۸، ۴۲).

۲-۱-۶) حریم خصوصی:

حریم خصوصی با آنکه یکی از ملموس ترین و پرکاربردترین حق برای هر فردی شناخته شده ولی صاحب نظران برجسته دنیا نتوانسته اند بر سر یک تعریف واحد به توافق برسند. عده ای این مفهوم را با حق افراد در بهره بردن از استقلال، تنهایی و تعین اینها و چگونه اطلاعات مربوط به خود را برای دیگران آشکار کنند پیوند می دهند. «وستین» تعریف مفیدی برای حریم خصوصی عرضه می کند: «حریم خصوصی عبارت است از حق افراد، گروه ها و موسسات برای تعین این موضوع برای خود که چه وقت و تا چه حد اطلاعات مربوط به آنها به دیگران منتقل شود (لوراستین و نیکیل سینا، ص ۱۳۰). عده ای این حق را حق نظارت بر افشای اطلاعات شخصی می دانند و برخی دیگر از صاحب نظران از آن به عنوان حق پنهان کردن حقایق زندگی از دیگران یاد کرده اند (کخدای). اما کمیته ای به نام کالکات در انگلستان تعریف زیر را به عنوان تعریف قانونی می پذیرد: «حق افراد برای حمایت شدن در مقابل

وارد شدن بدون اجازه به امور زندگی افراد و خانواده هایشان با ابزار مستقیم فیزیکی یا بوسیله نشر اطلاعات «هلن نیس بام» به جای حریم خصوصی حق خلوت را به کار برده و می گوید حق خلوت آدمیان متضمن یک پناهگاه امن یا منطقه حفاظت شده برای آدمیان است که مردم در آن می توانند از بازرسی دقیق و موشکافانه و احتمالاً نکوهش درباره امور شخصی خود رها و آزاد باشند (هلن نیس بام، 1381 ص 99).

مفهوم حریم خصوصی ریشه فلسفی، حقوقی، سیاسی، انسانی شناختی و جامعه شناختی دارد. در ارتباط با حریم خصوصی دو برداشت کلی وجود دارد: یکی برداشت توصیفی که حریم خصوصی را توصیف می کند و دیگری برداشت دستوری که از ارزش حریم خصوصی سخن می گوید. در هر یک از برداشتهای، بعضی حریم خصوصی را نفع و بعضی دیگر حق اخلاقی یا قانونی تلقی می کنند (انصاری، 1386، ص 14-13).

مفهوم حریم خصوصی از سه عنصر مستقل و مرتبط باهم تشکیل شده است. این سه عنصر عبارتند از: محرمانگی، ناشناس ماندن، تنهایی و خلوت، بنابراین از تعاریف مختلف حریم خصوصی دو مفهوم به ذهن تداعی می شود. یکی مفهوم ذاتی حریم خصوصی که به شخصیت و کرامت انسانی ناظر است و دیگری نسبت این مفهوم از بعد اجتماعی است که به تناسب فرهنگ و ساختار هر جامعه بایست حمایت از آن صورت گیرد. نکته مهم دخیل دانستن مفهوم خلوت و تنهایی در حوزه حریم خصوصی است. یعنی حریم خصوصی به منزله خلوت و تنهایی افراد مورد نظر است (ادی بانی، 1388، ص 5-4).

حریم خصوصی آن چیزی است که انسان می خواهد مخفی و غیرقابل دسترسی دیگران بماند و تصمیم گیری درباره آن مستقلاً به عهده خودش باشد. حریم خصوصی چیزی است که اطلاع و ابراز آن یا سامان و تصمیم آن منحصرأ در اختیار شخص باشد و شخص در آن صاحب اختیار تامه باشد. از امور حوزه خصوصی نمی توان پرسید، به دیگران ربطی ندارد، تجسس و تفتیش در آن ممنوع است، اگر به طریقی کسی از آن مطلع شد افشای آن نیز مجاز نیست. تدبیر امور این حوزه در سلطه شخص است، اوست که حق تعیین سرنوشت خود را دارد و احدی بر مقررات او ولایت ندارد (کدیور 1387، 52).

درواقع حریم خصوصی، حوزه زندگی هر فرد است که او یا با اعلان قبلی در چهارچوب قانون انتظار دارد که دی‌گران بدون رضایت او به آن قلمرو وارد نشوند یا نگاه و نظارت نکنند و به اطلاعات درباره آن دسترسی نداشته باشند و به آن تعرض نکنند. در این معنی جسم، البسه، اشیاء، تلفن همراه، اماکن خصوصی و منازل، محل‌های کار، اطلاعات شخصی و ارتباطات خصوصی با دی‌گران جزء این قلمروهاست.

۲-۲) گفتار دوم: واژه شناسی هتک

۲-۲-۱) هتک در لغت و اصطلاح:

هتک در لغت به معنی پاره کردن و در اصطلاح به معنی تجاوز به اشخاص و اموال و اعراض آنان و جریمه دار کردن افکار عمومی است بطوری که متجاوز مشمول کیفر مقرر در قانون جزا گردد که در اصطلاحات زیر بکار رفته. هتک حرز - هتک حرمت منزل هتک عرض هتک ناموس هتک حرمت (جزا) اعم از افترا و توهین است (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۲، ص ۷۶۱)

هتک در اصطلاح به معنی تجاوز به اشخاص و اموال و اعراض آنان و جریحه دار کردن افکار عمومی است به طوری که متجاوز مشمول کیفر مقرر در قانون جزا گردد. هتک حرمت اعم از افترا و توهین است. هتک حرمت اشخاص در حقوق جزا اعم از افترا و توهین است.

۲-۲-۲) هتک عرض (حیثیت):

(جزا) عمل مادی مخالف اخلاق که مستقیماً روی شخص معینی صورت گیرد (خواه آن شخص از جنس ذکور باشد یا اناث) و پاکی عرض او صدمه دیده و به اصطلاح دامن او را لکه دار کند. هتک ناموس به معنای تجاوز به زن بدون رضایت او به کار می رود (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۷، ص ۷۶۱).

۲-۲-۳) هتک حرمت :

هتک حرمت . [هَک ح م] (ترکیب اضافی ، مرکب) شکستن حرمت . دریدن حرمت (زمخشری) .

بی احترامی . رسوایی . بی آبرویی . بی عزتی هتک حرمت کردن : بی اعتبار و رسوا کردن (لغت نامه دهخدا، ۱۳۷۷، ص ۲۳۴۰۴) . هتک حرمت عبارت است از یکی فعلی که با هدف تنزل ارزش واقعی یکی فرد در میان جامعه موجب لطمه به حیثیت و آبروی آن فرد می شود. حرمت آبرو و حیثیت معنوی اشخاص یکی از قواعد اخلاقی، مذهبی و حقوقی در تمام کشورهای جهان است.

هتک حرمت اشخاص در نتیجه گفتارهای شفاهی یا کتبی است که موجب لطمه بر حسن شهرت اشخاص در افکار عمومی یا خدشه دار کردن حیثیت، احترام یا اعتمادی که دیگران برای فرد قایل هستند می شود. که عنوان کلی است و می تواند شامل قذف، توهین، افترا هم بشود.

در نظام حقوقی کامل لا، هتک حرمت ممکن است دوگونه باشد. گاهی هتک حرمت به صورت گذرا و زودگذر است که آن را در اصطلاح "هتک حرمت گذرا" می نامند، ولی هرگاه هتک حرمت و اظهارات توهین آمیز به صورت غیرموقت و تقریباً دائم باشد، آن را هتک حرمت "پایدار" می نامند. فایده تمیز این دو نوع هتک حرمت در مساله، شدت ضمانت اجراها و مساله اثباتی آن است. ابتدا بایستی مشخص نمود که هتک حرمت های صورت گرفته از طریق اینترنت و شبکه های الکترونیکی از چه نوع بوده تا برپایه این بحث به بررسی ارکان مسوولیت ناشی از هتک حرمت از طریق اینترنت پرداخت. (حسین صادقی مسوولیت مدنی در ارتباط های الکترونیکی ص ۱۵۹) در خصوص انتشار گفتارهای توهین آمیز از طریق شبکه های الکترونیکی و اینترنت برخی معتقدند که همانند برنامه های رادیو و تلویزیون بوده و بر همین اساس بایستی آنها را در دسته هتک حرمت های گذرا تلقی نمود، اما برخی دیگر نظر مخالف دارند. یک پیامی که در صفحه یک سایت اینترنتی قرار دارد قطعاً به صورت گذرا نبوده و با توجه به گستردگی خدمات دسترسی اینترنت، قابل رویت برای

می‌یون‌ها نفر در سراسر جهان خواهد بود. از این رو چه بسا اثرات سوء ناشی از هتک حرمت در فضای الکترونیکی بیش از نشریات و روزنامه‌های غیرالکترونیکی یا حتی برنامه‌های رادیو و تلویزیون است.

نخستین عنصر ضروری برای تحقق هتک حرمت و ایجاد مسوولیت عبارت است از این که یک اظهار توهین آمیزی که موجب هتک حرمت شخص شود، وجود داشته باشد. این رکن در واقع خود مبتنی بر دو قسمت و شرط ضروری است. اولاً اظهار صورت گرفته بایستی خلاف واقع باشد. ثانیاً توهین آمیز باشد. لذا چنان چه اظهار صورت گرفته یا "اظهار واقعی" باشد مسوولیتی متوجه اظهار کننده نخواهد بود، مگر در صورتی که موجب نقض حریم خصوصی اشخاص شود. دومین رکن برای تحقق مسوولیت ناشی از هتک حرمت عبارت است از انتشار اظهارات توهین آمیز. لذا مادامی که شخص در خلوت به یک شخص دیگر توهین نموده و توهین صورت گرفته در خارج از روابط آن دو شخص بروز ننموده و به سمع و نظر هیچ شخص دیگری نرسیده باشد، توهین به مفهومی که واجد اثر حقوقی باشد، محقق نگردیده است.

۲-۲-۴) ارکان هتک حرمت

ارکان هتک حرمت و نشر اکاذیب نیز مانند تمامی جرایم دیگر از سه رکن تشکیل شده است تا عنوان جرم بر آن صدق نماید. رکن اول رکن قانونی جرم است. رکن دوم رکن مادی جرم است و رکن سوم نیز رکن معنوی جرم می باشد که در این قسمت به بررسی آن‌ها می پردازیم.

ارکان یا عناصر قانونی جرم هتک حرمت و اشاعه اکاذیب :